

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญ

คนในสังคมยุคปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องอยู่ด้วยกันเป็นหมู่คณะ จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในฐานะต่าง ๆ ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่และสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอยู่ตลอดเวลา บางครั้งทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด ปัญหาการละเมิดสิทธิ ปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น (ชินชัย แก้วเรือน, 2558 : 156) ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุมาจากการที่คนเราขาดหลักธรรมอันเป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้ตั้งงามหรือสร้างนิสัยที่ดี ทำให้บุคคลปฏิบัติต่อกันไม่เหมาะสมและไม่สามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้ ในสังคมไทยปัจจุบันเราต้องการบุคคลที่เป็นแบบอย่างซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะสังคมปัจจุบันมีสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นยั่วยุให้คนถลำไปในทางเสื่อมเสียเป็นอันมาก โดยเฉพาะกลุ่มเด็กเยาวชน ในสังคมจึงควรมีบุคคลที่สามารถเป็นตัวอย่างด้านการปฏิบัติตนสามารถเป็นต้นแบบที่ดีในสังคมได้

เมื่อกล่าวถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงาน วิชาชีพหนึ่ง ที่สังคมให้ความสำคัญและมีความคาดหวังในการเป็นต้นแบบการปฏิบัติตนที่ดี คือ ครู สอดคล้องกับที่ วินันท์กานต์ รุจิภักดิ์ และเอมมา อาสนจินดา (2559 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า อาชีพครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ ครูเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพยกย่องอย่างสูงจากสังคม และขณะเดียวกันสังคมมีความคาดหวังต่อครูว่าต้องเป็นผู้ที่มีความดี มีความสามารถ ประพฤติปฏิบัติตนดีทุกด้าน ดังคำกล่าวถึงครูว่าเป็นปูชนียบุคคล คือ บุคคลที่ควรเคารพบูชา เป็นบุคคลที่ต้องรักษา วินัย รวมทั้งจริยธรรมในวิชาชีพอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ครูถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา โดยครูจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่มีทั้งความดี ความเก่ง และทันสมัย สามารถเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามแก่ผู้เรียน ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับผู้เรียนและคนในสังคม สามารถดำรงชีวิตที่ดีงามและมีความสุข (สุพัฒน์ เศรษฐมกุล, 2556 : 1) และปัจจุบันมีกฎระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติของครูจำนวนมาก แต่ถ้าครูไม่มีความรู้ ความตระหนักในจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ก็จะส่งผลทำให้ครูแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อผู้เรียนและทำให้การพัฒนาทางการศึกษาไม่เป็นไปในแนวทางที่กำหนดไว้ กล่าวได้ว่า ครูควรมีความประพฤติ การกระทำตลอดจนความรู้สึกรู้สึกนึกคิดอันถูกต้องดีงาม เป็นเรื่องที่สังคมชมชอบให้การสนับสนุนที่ครูควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตน แก่ศิษย์ เพื่อนร่วมงานและบุคคลทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ในการดำเนินชีวิตทั้งกาย วาจา ใจอย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถครองใจคนให้ระลึกถึงและอยากน้อมนำวิธีการปฏิบัติตนของครูนั้นไปปฏิบัติตาม (วินันท์กานต์ รุจิภักดิ์ และเอมมา อาสนจินดา, 2559 : 7)

หลักการครองใจคนจะทำให้บุคคลระลึกนึกถึงและยึดถือเราเป็นแบบอย่างหรือต้นแบบ ดังนั้นหลักการครองใจคนจึงมีความสำคัญต่ออาชีพครู โดยครูนั้นจะต้องมีความสามารถทั้งในการครองตน ครองคน และครองงาน โดยการครองตนเป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีเป้าหมาย มีความประพฤติและปฏิบัติตนที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมควรแก่การยกย่อง การครองคนเป็นไปเพื่อการเข้าใจผู้อื่นและปรับตัวให้เข้ากับบุคคลรอบตัวได้ มีความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถจูงใจให้เกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือ ส่วนการครองงานเป็นไปเพื่อการสร้างความรักความสามัคคีในองค์กรและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดี (ชินชัย แก้วเรือน, 2558 : 157) ซึ่งการปฏิบัติตนตามหลักการทั้ง 3 นี้ จะทำให้ครูสามารถดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันเป็นไปด้วยดี และเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ เพื่อนร่วมงานและบุคคลทั่วไปในสังคมที่อยู่อาศัยได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ตั้งอยู่ในจังหวัดจันทบุรี เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการวิชาการแก่สังคม ปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู จากพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 (2547 : 2-3) มาตราที่ 8 ข้อ 5 ได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยราชภัฏมีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการผลิตและพัฒนาครู ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมครูในจังหวัดจันทบุรี เพื่อนำร่องสู่การขยายผลไปยังพื้นที่บริการจังหวัดอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบดังกล่าว เพื่อนำไปสู่รูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูที่สามารถปฏิบัติได้จริง ทำให้เกิดการสร้างครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี

## ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้รูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี
2. รูปแบบที่พัฒนาขึ้นจะเป็นแนวทางให้ครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรีสามารถนำรูปแบบนี้ไปเป็นแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนได้อย่างความเหมาะสม

## ขอบเขตของการวิจัย

### 1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาและพัฒนารูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี โดยนำหลักการครองใจคนตามศาสตร์สมัยใหม่และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมในการที่ครูควรนำมาปฏิบัติ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การครองตน คือ การมีความประพฤติและปฏิบัติตนที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมควรแก่การยกย่อง
- 2) การครองคน คือ การมีความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถจูงใจให้เกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือ
- 3) การครองงาน คือ การมีความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดี

### 2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาในโรงเรียนพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด (ศึกษาเฉพาะจังหวัดจันทบุรี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

### 3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด (ศึกษาเฉพาะจังหวัดจันทบุรี) จำนวน 1,163 คน ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวน 1,537 คน ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำนวน 1,254 คน รวมมีจำนวนทั้งสิ้น 3,954 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด (ศึกษาเฉพาะจังหวัดจันทบุรี) ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 รวมจำนวน 363 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยความคลาดเคลื่อน .05 ของยามาเน่ (Yamane, 1970 : 580-581) กลุ่มตัวอย่างได้มาจากวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรีที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น

#### 4. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

เมื่อพิจารณากรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูในโรงเรียนจันทบุรี มีตัวแปรในการวิจัย คือ รูปแบบการปฏิบัติงานตามหลักการครองใจคน มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการครองตน 2) หลักการครองคน และ 3) หลักการครองงาน

#### 5. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย คือ ปีการศึกษา 2564 - 2565

#### นิยามศัพท์เฉพาะ

**การปฏิบัติตน** หมายถึง การแสดงออก การประพฤติและปฏิบัติ ในด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองครองงาน เหมาะสมกับความเป็นครูอย่างสม่ำเสมอและถือเป็นแบบอย่างได้

**หลักการครองใจคน** หมายถึง สาระสำคัญที่กำหนดไว้เป็นแนวทางปฏิบัติในการทำให้บุคคลระลึกนึกถึงกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ประกอบด้วย หลักการด้านการครองตน หลักการด้านการครองคน และหลักการด้านการครองงาน

1) หลักการด้านการครองตน หมายถึง การมีความประพฤติและปฏิบัติตนประกอบไปด้วย คุณธรรมควรแก่การยกย่อง ได้แก่ 1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 2) การประหยัดและเก็บออม 3) การรักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย 4) การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา และ 5) การมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

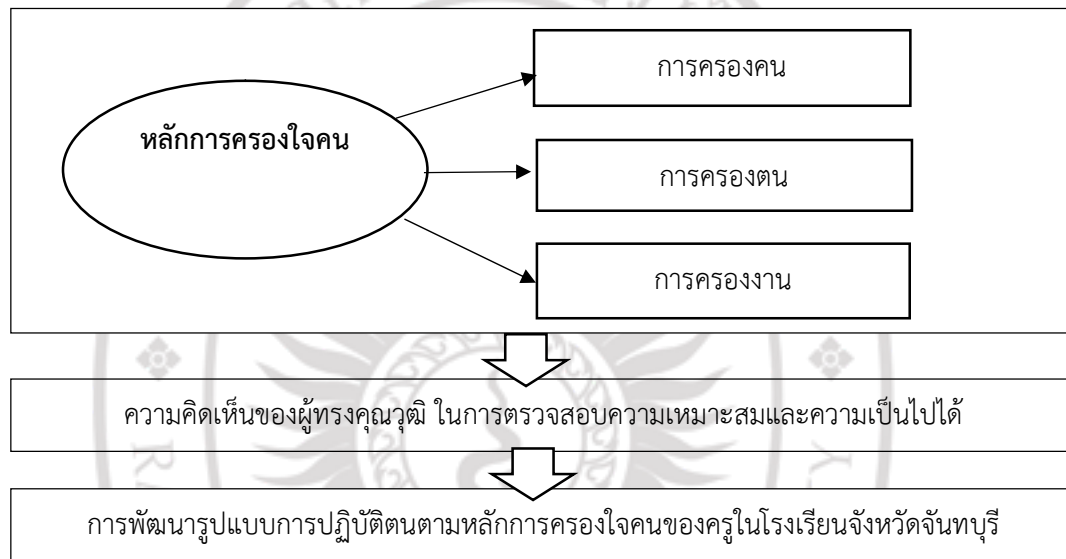
2) หลักการด้านการครองคน หมายถึง การมีความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถจูงใจให้เกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือ ได้แก่ 1) ความสามารถในการประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้มาติดต่องาน 2) ความสามารถในการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม สามารถจูงใจให้เกิดการยอมรับและให้ความช่วยเหลือ 3) ให้บริการแก่ผู้มาติดต่องานด้วยความเสมอภาคแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ 4) การเป็นผู้มีความเป็นธรรมทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น และ 5) การเสริมสร้างความสามัคคีและร่วมกิจกรรมของหมู่คณะ ทั้งในและนอกหน่วยงาน

3) หลักการด้านการครองงาน หมายถึง การมีความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดี ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 2) มีความรู้ความสามารถและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน 3) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงงาน 4) ความพากเพียรในการทำงาน และมีผลงานที่เป็นที่น่าพอใจ และ 5) การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและประชาชน

**ครู** หมายถึง ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด (ศึกษาเฉพาะจังหวัดจันทบุรี) ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2

### กรอบแนวความคิดในการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิดที่ใช้สำหรับการวิจัย โดยนำหลักการครองใจคนตามศาสตร์สมัยใหม่และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมในการที่ครูควรนำมาปฏิบัติ 3 องค์ประกอบ มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) การครองตน 2) การครองคน และ 3) การครองงาน โดยประยุกต์จากแนวคิดของ ชินชัย แก้วเรือน (2558 : 158-160)



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

### สมมติฐานในการวิจัย

รูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักการครองใจคนของครูในโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ